תלמוד בבלי · אחרונים · חכמת שלמה · סדר מועד

חכמת שלמה על סוכה

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חכמת שלמה על סוכה

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חכמת-שלמה-על-סוכה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 5
דף ג. 5
דף ג: 5
דף ד. 5
דף ד: 5
דף ה. 6
דף ו. 6
דף ו: 6
דף ז. 7
דף ז: 7
דף ח. 7
דף ח: 8
דף ט. 8
דף ט: 8
דף י. 8
דף י: 9
דף יא. 9
דף יא: 9
דף יב. 9
דף יב: 10
דף יג. 10
דף יג: 10
דף יד. 11
דף יד: 11
דף טו. 11
דף טו: 11
דף טז. 12
דף טז: 12
דף יז. 12
דף יז: 12
דף יח. 12
דף יח: 13
דף יט. 14
דף יט: 14
דף כ. 14
דף כ: 15
דף כא. 15
דף כא: 15
דף כב. 16
דף כב: 16
דף כג. 17
דף כג: 17
דף כד. 17
דף כד: 18
דף כה. 18
דף כה: 18
דף כו. 18
דף כו: 18
דף כז. 19
דף כז: 19
דף כח. 20
דף כח: 20
דף ל. 20
דף ל: 21
דף לא. 21
דף לא: 22
דף לב. 22
דף לב: 22
דף לג. 23
דף לג: 23
דף לד. 23

דף לד: 23
דף לה. 23
דף לה: 24
דף לו. 24
דף לו: 24
דף לז. 24
דף לז: 25
דף לח. 25
דף לח: 25
דף לט. 26
דף לט: 26
דף מ. 27
דף מ: 27
דף מא. 27
דף מא: 28
דף מב. 28
דף מב: 28
דף מג. 29
דף מג: 29
דף מד. 29
דף מד: 30
דף מה. 30
דף מה: 30
דף מו. 31
דף מו: 31
דף מז. 32
דף מט. 32
דף מט: 32
דף נ. 33
דף נ: 33
דף נא. 34
דף נא: 34
דף נב. 35
דף נב: 35
דף נג. 36
דף נג: 36
דף נד. 37
דף נד: 37
דף נה. 37
דף נה: 38
דף נו. 38
דף נו: 38

דף ב.

תוס' בד"ה מאי שנא כו' והא דלא פריך מ"ש גבי הדס דתני כו' דתנן בפ' לולב כצ"ל:

דף ב:

תוס' בד"ה כמאן דלא כחד כו' דגביה וקטינא כולי האי כו' כצ"ל. ונ"ב זה הדבור גליון הוא:

דף ג.

תוס' בד"ה דאמר לך כו' כמה תהא משולשלת כו' נ"ב רש"י פי' התם דעל הפתיל קאי שיהא משולשל ד' אצבעות והגדיל ב' ור"ת פי' אגדיל קאי והפתיל שמנה וכן נוהגים. תוס':

דף ג:

רש"י בד"ה מי מינטר כו' תרוייהו נטירותא בעי ועוד דבחצר מינטרא בכלי והא דפריך מעירוב דבעינן בית דירה פריך כדמוכח לקמן אלא הכי גרסינן כו' כצ"ל ונ"ב ס"א:
תוס' בד"ה ואין עושין כו' אחוי ליה מתוותא כו'. נ"ב תוס' פי' כפרים קטנים ורש"י פי' עיירות חריבות:

דף ד.

רש"י בד"ה דופן האמצעי כו' מצויירין אלו הציורין*:
בד"ה פחות מד"א כשירה כו' הואיל וראשו אינו כלה על כן נמחק ע"כ ונ"ב נ"ל על כרחך וכן מצאתי באשר"י ודו"ק:
תוס' בד"ה בית שמלאהו תבן וכו' להביא מן המשנה כו' נ"ב וק"ק דלמא מביא הברייתא בעבור שנאמר בה תבן ולעולם גרסינן בה תבן ודו"ק:

דף ד:

גמ' גוד אסיק מחיצתא כו' נ"ב מצאתי בערוך ערך גד וז"ל גוד אסיק כו' פירוש הבן בלבך כאלו חתכת והעלית מחיצה מזה העמוד תרגום וימשכו ונגידו ע"כ ונראה בעיני שיש טעות סופר שם וחסר הוא וכך ראוי להיות ל"א משוך ואסיק מחיצה תרגום וימשכו ונגידו וכן מצאתי בערוך קטן:
תוס' בד"ה סבר אביי כו' בעינן מחיצות הניכרות כו' יש שם ציור כזה*:

דף ה.

גמ' ואמר ר' תנחום נ"ב צ"ל האמר ר' תנחום:

רש"י בד"ה ותניא מעולם לא ירדה שכינה כו' ש"מ למעלה מעשרה איפסקא רשותא כצ"ל:

תוס' בד"ה מסגרתו למטה היתה כו' הא דא"ר יוחנן בפרק שתי הלחם כו' כצ"ל:

בא"ד שאני פשוטי כלי עץ כו' נ"ב פי' שמשני התם טעמא דר' אלעזר דמיקל בטומאת דף של נחתומין:

בא"ד והקולב והנחותא כו' נ"ב קולב הוא כמין עמוד רחב מלמטה ודק מלמעלה ומטלטל והחנוני מעמידו לפני חנותו ומסמרים תחובים בו ותולה בהן אבנטים ורצועות למכור רש"י פרק במה אשה (שבת דף ס'.) והנחותא פי' בערוך חתיכת לוח שנפל מן הנגרים:

בא"ד ואת הדולבקי נ"ב [פאלסטי"ר] של עור ואוכלין עליו רש"י פרק שתי הלחם (מנחות דף צ"ו:)

בא"ד ומיבעיא לן במנחות נ"ב פי' הא דאמר לעיל למ"ד מסגרתו למעלה היתה תיבעי הכי איבעי ליה כו':

בסה"ד ואי הוה מצי למימרא כו' נ"ב נ"ל דמשנים התוספות איך הקשו לעיל והא דמשמע בכל דוכתא דפשוטי כלי עץ כו' הלא בלאו הא דלעיל נמי קשה אהדדי גמ' דפרק המוכר את הבית אסוגיא דגמרא דמטהר פשוטי כלי עץ אפילו מדרבנן ודו"ק לכך מתרצין בלא זאת לא היה קשה אם לא הא דלעיל וק"ל:

דף ו.

רש"י בד"ה כדי רביעית יין כו' אלא נברץ כו' נ"ב מלשון קמצו מבורץ נ"ל:

תוס' בד"ה גפן כדי רביעית כו' ואמרי' בגמ' ת"ק מדמה להו נ"ב פי' המשנה ראשונה אבל המשנה אחרונה היינו רישא דרישא אתיא כר"ע:

בא"ד עד שיאכל מן הענבים כזית הוא הדין בשתיה ומשנה ראשונה דאומרת עד שישתה רביעית ה"ה באכילה כו' כצ"ל:

דף ו:

רש"י מה"ד גזירה לאו כו':

בד"ה לבוד כו' כתוב כזה א:

בד"ה כנגד היוצא מצויר כזה ב:

שם בסה"ד כזה ג:
תוס' בד"ה ור"ש כו' דע"כ טעמא משום כו' כצ"ל:

דף ז.

רש"י בד"ה ויעמידנו כנגד ראש תור ראש שור כו' נמחק ראש שור ונ"ב בס"א אינו וטעות הוא דהא אח"כ פרש"י שהוא לשון תלם ושורה והיינו מלשון תורי זהב וק"ל ועוד התנא לא דיבר בלשון ארמי אלא בלשון הקודש והיה לו לכתוב ראש שור בפרק ג' דכלאים והרמב"ם פי' עדי שישימו הנשים באזניהם כמו תורי זהב ותבניתו משולש על כן יקראו הזוית המחודדת מכל תבנית ראש תור ע"כ אבל בפרק רבי עקיבא דף פ"ו פרש"י ראש שור וכן בסמ"ג ותימה הוא בעיני. (עיין במהרש"א):
בד"ה ומעמידה כו' מצוייר ציור זה א:
בד"ה כמבוי כו' מצוייר ציור זה ב:
בד"ה עושר פס כו' מצוייר ציור זה ג:

דף ז:

גמ' העשויה ככבשן מצוייר כזה ד:
רש"י בד"ה פסי ביראות כעין ציור זה ה:
תוס' בד"ה מחיצה היא כו' ותדע דכולהו מודו כו' נ"ב נ"ל כולהו תנאי דהכא וה"ק אע"פ דדרשו הכא דמחיצה קרויה סכך מ"מ מודו לענין פסולת גורן ויקב דלא הוי כסכך אם כן ק"ו דמאי דדרשינן לעיל מיתורא דבסכת דלא מרבינן אלא מחיצות אבל לא לדמות כלל לסכך ודו"ק:
(**עיין** במהרש"א):
בד"ה העושה סוכתו כו' לקמן בפרק הישן במתני' דקתני כו' כצ"ל:

דף ח.

גמ' ה"מ בעיגולא דנפיק מגו ריבועא נ"ב כזה א:
שם רבועא דנפיק מגו עיגולא נ"ב כזה ב:
תוס' בד"ה כמה מרובע כו' והלא כשתחלק טבלא של ג' על ג' נ"ב כזה ג:
בא"ד כשתבא לחלק' לרצועה של אמה על אמה כו' נ"ב פי' א"כ טבלא של ג' על ג' כשאתה מחלקה לרצועות יהיה ט' אמות ואע"פ שכולן חוט של י"ב מקיפו וכן מכל עגולה ד' על ד' כו' וק"ל:

בא"ד נוכל להוכיח בענין זה שתעשה נקודה כו' נ"ב כזה א:
בא"ד ונמצא כל חוט הולך ומאריך כו' נ"ב כזה ב:
בא"ד ואם באת לחזור לחלק אותה נ"ב כזה ג:
בא"ד ועתה תצטרף אלו שתי הרצועות כזה ד:
בד"ה כל אמתא בריבוע כו' שאם תעשה ריבוע של עשר על עשר ותחלק אותו שתי וערב כו' נ"ב כזה ה:

דף ח:

תוס' בד"ה ריבועא דנפיק מגו עיגולא כו' מה ענין זה אצל זה כו' נ"ב פי' דענין עיגולא דנפיק מגו ריבועא כו' איירי מכל הריבוע וריבוע דנפיק מגו עיגולא כו' איירי ממה שנשאר ודו"ק:
בא"ד שאם תעשה ריבוע של י' על י' ותחלקנו כו' נ"ב כזה ו:
בא"ד דהיינו ריבוע של חיצון כו' נ"ב פי' של כל הריבוע:
בא"ד שנתמעט העיגול ריבוע של ריבוע החיצון וריבוע פנימי נתמעט מריבוע החיצון פלגא וריבוע ופלגא קיימי אריבוע חיצון כצ"ל ושם ציור זה שנית*:
בא"ד ובחיצון לא משכחת אלא מ"ט כו' כצ"ל ונ"ב פי' בחיצון כולו:

דף ט.

רש"י בד"ה אלמא ל"ג כו' נ"פ פי' אלמא טוויה לשמה כו' ודו"ק:

דף ט:

רש"י בד"ה מאי למימרא כו' כזוזא מלעיל ואיסתרא מלרע נ"ב פירוש דאיסתרא הוא סלע וגדול מזוזא כך פירש רש"י והתוס' פירשו להפך לקמן בדף כ"ב. (עיין במהרש"א):
תוס' בד"ה הא קא מצטרף כו' מכשרינן לקמן בשיש ריוח ביניהן כו' נ"ב מתני' היא לקמן ואינו קשה לפירוש רש"י כי לקמן משני תלמודא דאיירי שיש אויר יותר מסכך פסול ע"ש:

דף י.

רש"י ד"ה וקיימא עליונה כו' דעליונה פשיטא כו' הד"א:
תוס' בד"ה פירס כו' בפ' הישן ברבי יוחנן בר אילעאי כו' כצ"ל:

דף י:

תוס' בד"ה עד מוצאי יו"ט כו' ומיהו אין ראיה מרב אסי כו' נ"ב נ"ל דעיקר דיוקא מרב אסי דכל אידך ראיות נוכל לומר אמת דלא ס"ל דאמרינן מיגו כה"ג אבל לעולם מאן דאוסר אתרוג בשמיני אית ליה מיגו כפ"ה אבל מאחר דדחק התלמוד לפ' ר"א דמספקא ליה בדין אם קדושה אחת או לא אמאי לא משני דאית ליה מיגו כהאי מאן דאמר אלא ש"מ דליכא מאן דאמר בעולם דלית ליה מיגו ודו"ק:

בד"ה ובלבד כו' שרי אפילו ביש לה גג כו' נכתב בצידו פירוש ואינו גבוה עשרה:

דף יא.

רש"י בד"ה הטיל לשני קרנות כו' וכפף הראשין עד שהגיעו זה לזה נ"ב כזה*:

גמ' נשיב זיקא וקא מייתי ציבותא. נ"ב בערוך גריס וקמבלבל מצובייתא ע"ש:

רש"י בד"ה כי הא כו' ואיכא עיון טירחא כצ"ל:

בד"ה רב יוסף כו' דתניא בפסחים כו' כצ"ל:

בד"ה איבעיא להו עד שיאור עד שיעלה עמוד השחר. נ"ב אפשר שרש"י סובר שלשון שיאור סתם משמע עד שיעלה עמוד השחר אם לא היכא שנאמר אצלו עמוד השחר אזי בהכרח משמע עד שיאור המזרח וק"ל:

בד"ה מי שפך למי כו' מאי היא ישיבת סוכה כו'. נ"ב פי' שאתה יוצא הימנה ומבטלה:

בד"ה וי"א כו' לבא ביציאתו כו' הד"א:

דף יא:

רש"י בד"ה ואי בעית אימא כו' דכ"ע ילפי לולב כו' כצ"ל:

דף יב.

רש"י בד"ה וחבילי זרדין כו' שעושה זרדין כו'. נ"ב פי' אותם העשבים שמצמיח נקראו זרדין:

בד"ה אמר רב אשי מקשי אדר' יעקב. נ"ב לאו דוקא לר"י שאמר לעיל ולא ידענא אלא לר' יוחנן עצמו פריך וכלומר על דין ר"י שאמר ר' יעקב לעיל בשבילו דחדא מתני' משום גזירה וחדא משום לא תעשה ודו"ק:

בד"ה וחוטט בגדיש כו' מניחן לשם סכך מדרבנן כו' כצ"ל. וכן בדבור שאחר זה צ"ל לשם סכך:

דף יב:

גמ' אמר מר בנקיבות כו'. נמחק אמר מר:
רש"י בד"ה סככה באניצי כו'. ופי' אניצי נמחק:
תוס' בד"ה מ"ד כו' כדור ואימום. נ"ב פי' דפוס למנעל והוא עשוי משל עור ומלאו צמר לתוכו דומיא דכדור:
בד"ה באניצי פשתן כו' ומייתי מתני' דנגעים כו'. נ"ב פי' דברי רבי מאיר דלעיל:
בא"ד שתי וערב דקאמר ר' מאיר בצמר שניכר כו' כצ"ל:
בא"ד כמו ר"ש בן אלעזר קודם טוויה כו'. נ"ב פי' וא"כ נוכל לומר כמו שר"י סובר מדאורייתא עד שיתלבנו אפ"ה אוסר מדרבנן קודם ליבון א"כ ה"ה נוכל לומר לעולם מה שאמר סומכוס סיככה בטווי פסולה מדרבנן קאמר ומדאורייתא עד שיתלבן וא"כ ממילא לא יהיה דבר אחד ר"ש בן אלעזר עם סומכוס ודו"ק:
בא"ד מדרבנן באניצי פשתן ולעולם אונץ דר' יהודה נמי כדפי' בערוך וצ"ע ועי"ל כו' כצ"ל:
בא"ד דסומכוס סבר דסיככה כו' כצ"ל:
בא"ד חוץ מן היוצא מן הפשתן. נ"ב פירוש ולעולם סתם לשון פשתן לא איירי בבגד כלל ודו"ק:

דף יג.

גמ' ולא אזוב כוחלי. נ"ב פי' הרמב"ם בסוף נגעים יראה שהוא שם מקום או מדינה כמו אינך והערוך פי' שהוא אזוב שיש בו צבע כמו כחול:
שם והאי דקרי להו מרריתא. נ"ב נ"ל דקאי ארב חסדא ודו"ק:
רש"י בד"ה ומדר' יוסי כו' למצוה מכלל כו' הד"א:
תוס' בד"ה משום דשכיחן כו' מכשירין עיזי דבאלא לגבי מזבח כצ"ל. ונ"ב עיזי הלבנון לבנון מתרגמינן באלא רש"י:

דף יג:

רש"י בד"ה ופוסלין בסוכה כו' דאוכל דראוין לקבל טומאה הן כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה ירקות שאמרו חכמים כו' שמנו חכמים כו'. נ"ב על כל המשנה כו':
בא"ד כדאמרי' בפ' לא יחפור כו' כצ"ל:

בד"ה אם פסולה כו' דאמרי' בפ' העור והרוטב כו' וכן בפ' לא יחפור כו' דאמר רקיק אינו ממעט בחלון כצ"ל. ונ"ב פי' חלת רקיק:

דף יד.

גמ' ור' יוסי מטמא נמחק. נ"ב בס"א אינו:
רש"י בד"ה בעתר כו' עתר פורק"א כו'. נ"ב בלשון אשכנז גאפי"ל:
בד"ה מחלוקת כו' מהן ר"מ כו' הד"א:

דף יד:

רש"י בד"ה ומודי צ"ל ומודה:
ד"ה דאנחיה. צ"ל דאנחה:

דף טו.

גמ' בטלה בהכי ומר סבר בהכי לא בטלה נמחק וכצ"ל מר סבר בטל תקרה לב"ש כשנוטל אחד מבינתים ולב"ה או מפקפק או נוטל אחת מבינתים ואמר ליה ר"מ בין לב"ש בין לב"ה אי נוטל א' מבינתים אין אי לא לא:
רש"י בד"ה מעזיבה כו' ודומה לו במקרא בספר עזרא ויעזבו את ירושלים עד החומה מילאוה כו' כצ"ל ונמחק בספר עזרא:
בד"ה או נוטל כו' דבהכי סגי כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה פרוץ כעומד כו' והא דקא אמרינן התם גבי חלקו לשנים כו' נ"ב פי' אתנור שנטמא קאי דשיריו ברובו וק"ל:
בא"ד ולא מטעם דשמא הפרוץ מרובה כו' נ"ב מטעם ספיקא לבד לא הוי אוסר משום דהוה להו ב' צדדין להיתר הלכך צ"ל גדור רובא דמחצה על מחצה נמי אוסר א"כ גבי לחי אפילו הוה ספיקא דאורייתא נמי לישתרי דהא הוי שני צדדין להיתר וחד לאיסור ודו"ק:

דף טו:

רש"י בד"ה והא אפשר לצמצם כו' פרוץ כעומד ומשני כו' הד"א:
תוס' בד"ה והא אפשר לצמצם כו' ומיהו קשה להאי פירושא כו' נ"ב פי' בין לפרש"י ובין ליש לומר שכתבו התוס' לאפוקי לפי' ר"ת לא קשה מידי שהוא מפרש אליבא דמ"ד מחצה על מחצה כשר וא"כ אין אנו צריכין שיתרבה סכך כשר כדי לבטל הפסול ודו"ק (עי' במהרש"א). :

דף טז.

רש"י בד"ה אבל אם כו' גובה עשרה ואין זו עשייתה כו' כצ"ל:
בד"ה ר' יוסי כו' עשרה כך מלמעלה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה מטה מטמאה כו' חוזרת לטומאתה כדקאמר ומטהרת חבילה אם טמאה כו' כצ"ל ונ"ב ודוקא לטמאה מכאן ולהבא והני מילי כגון שנתפרקה אדעתא שלא לחברה עוד דומיא דנגנבה או חלקוה לעיל אבל אם מפרקה אדעתא לחברה עוד פשיטא דלא סלקא טומאה כלל מנייהו נ"ל ודו"ק. (עיין במהרש"א בד"ה בארוכה):
בד"ה ומטהרת חבילה כו' של עץ והא דאית להו כו' כצ"ל:
בא"ד מעשה עזים מטלטל מלא וריקן כו' נ"ב פי' אע"פ ששק נעשה ממעשה עזים כדלקמן בפירוש רש"י (דף י"ז) וק"ל:

דף טז:

רש"י בד"ה אלא על פי רבי ישמעאל בנו ומה מעשה כו' הד"א:
בא"ד ולא הביאו ספר תורה בערב שבת שהיה דרכן להצניע ס"ת בבתים מפני הנכרים ואותו הבית שהניחו לתוכו כו' היה בבית אחד כו' כצ"ל ונ"ב ס"א:

דף יז.

רש"י בד"ה אמרו לי כו' תשובתך ומה אלו כו' הס"ד והד"א:

דף יז:

רש"י ד"ה מ"ט מצטרפין נ"ב הא דקאמר בסוכה המקצע כו' הואיל וראוי ליטלו על גבי חמורו לשון הואיל וראוי לאו דוקא הוא דדוקא אם עשה מהן טלאי ויחדן לכך טמא טפח על טפח וכן מצינו לקמן בפר"ע הואיל וראוי למתק הקדרה דהול"ל הואיל וממתקן דהא איירי שנפלו לתוך קדרה [לשון] ר"י תוס' פ' כלל גדול:

דף יח.

רש"י בד"ה מן הצד כו' נ"ב ס"א הא דאמרינן במיעטו לאויר הוי מיעוט ובאויר הנשאר אמרינן ביה לבוד מן הצד אבל אם יש אויר ג' באמצע ומיעטו עד פחות פליגי ביה אי הוה מיעוט:
בא"ד ונמחק וע"כ באמצע אויר פחות משלשה שלא בסמוך לדופן:

דף יח:

רש"י בד"ה לימא אביי כו' קס"ד טעמא כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה סיכך על גבי אכסדרה כו' לפיכך נראה כי מעיקרא פליגי בסיכך כו' נ"ב נ"ל שהתוס' מפרשים בסיכך על גבי אכסדרה שיש לה שתי מחיצות והיא עצמה הוי סוכה וכן משמע להדיא בפרק כל גגות לפי פי' רש"י דהתם כמו שמביאים התוס' כאן דאיירי שהאכסדרה עצמה הוי סוכה והתוס' אינם חולקים על פירוש רש"י דהתם רק שרש"י פירש כעין מפולש והם פירשו כמין ג"ם אבל גם לפי' התוס' איירי בנעשית האכסדרה עצמה סוכה ואם כן מה שפירשו התוס' הכא כמין ג"ם איירי נמי כה"ג והיינו באכסדרה שאין עליה נסרים רק שסכך על גבי ד' קורות סביבות ולא איירי כלל באכסדרה שהיא כעין קלוסטרא כמו שפירש רש"י ומה שכתב הרא"ש שלפי' ר"י איירי ביש לה ב' מחיצות ממש והשלישית סמך לאכסדרה אין זה פירוש ר"י בעל התוס' אלא ר"י אלפסי ופירושו הביא נמי בפרק כל גגות דו"ק ותמצא נ"ל (עיין במהרש"א):
בא"ד דהוה אמרינן פי תקרה אם היתה צריכה כו' כצ"ל ונ"ב פי' לענין טלטול בתוכה וק"ל:
בא"ד מהני נמי לגבי סוכה המפולשת כו' נ"ב פי' מאחר דאמרינן פי תקרה יורד וסותם בשתי מחיצות א"כ אין חילוק בין עשויה כמין ג"ם בין מפולש רק דבשבת אסרו חכמים לטלטל משום דדומה למפולש א"כ לענין סוכה סבר רבא דמכשר אביי אליבא דרבנן אף במפולש כמו שתי מחיצות דגם לענין טלטול שבת דבסוכה אין שייך כל כך לאסור מחמת מפולש וק"ל ואביי השיב לו שמודה בסוכה לענין מפולש כמו שאינו מועיל לענין איסור שבת כך אינו מועיל לסוכה ודו"ק ובלשון זה כתב האשר"י בסוף פ' כל גגות (עיין במהרש"א):
בא"ד בין מפולשת לאויר החצר למפולשת לאכסדרה כו' כצ"ל ונ"ב אע"פ שהכא בודאי לא איירי במפולשת לאכסדרה כי לפירוש רש"י איירי בסיכך עליה ממש אלא ה"ק מאחר שרש"י מחלק לעיל בין מפולשת לחצר למפולשת לאכסדרה ק"ו שנוכל נמי לחלק בין סוכה המפולשת לחצר לסוכה שהיא על גבי אכסדרה ממש כי מאחר שיש לה ד' קורות סביב כמו שעשוי לאכסדרה אם כן אינה דומה כלל לקפנדריא ואינה מחלפת במבוי מפולש וק"ל אי נמי מאחר שסתם אכסדרה סמוכה לכותל הבית וא"כ היכא שיש לה שתי מחיצות עשויה כזה א:
ואינה עשויה כלל להילוך שאינו עומד פילושו נגד הבית לאפוקי סוכה המפולשת בחצר שפילושה נגד הבית ועשויה להלוך ודו"ק נ"ל:

בד"ה אכסדרה בבקעה כו' אין לדמות כלאים לשבת דאפילו פיאות מותר לכלאים כו' כצ"ל ונ"ב פי' אפילו נען ד' קונדסין בשדה מותר לזרוע תוכן גפנים וחוצה להן מיד זרעים ולענין שבת אסור לטלטל בתוכה. [בא"ד בפ"ק דעירובין] בדף י"א ע"ש:

דף יט.

גמ' אחוי ליה נראה מבחוץ ושוה מבפנים כזה ב:
רש"י בד"ה כשהשוה את כו' בשוה לפי הנסרים כו' כצ"ל:
בד"ה דאמר מר כו' אבל בולט הוא לצד רה"ר כנגדו נ"ב כזה ג כו' או מן הצד נ"ב כזה ד:
בד"ה לבראי כו' לתוכן אחר שראה כו' כצ"ל:

דף יט:

גמ' דתניא העושה סוכתו כו' כצ"ל:
שם בשלמא לרבנן לא קשיא אלא לר"א קשיא דתנן כל זה נמחק וצ"ל אימא סיפא ר"א אומר כו'. נ"ב נ"ל:
רש"י בד"ה טיט הנרוק יוכיח שראוי להריקו מכלי כו'. נ"ב והר"ם פי' הרקיק הרכה כמו הרוק:
בד"ה שאם הגביהה מן הקרקע טפח אתרוייהו קאי דאמרי' כו' כצ"ל. נ"ב פי' בין אעושה סוכתו כמין צריף או סמכה לכותל וק"ל:
בד"ה או אם כו' ולכותל בשוה ולא כו' כצ"ל:
בד"ה ר"א אומר כו' דהא פי' אלא קטנה נראית סתמא כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה טיט הנרוק כו' דמה יוכיח הוא זה דאויר נמי בפ"ע לא ואין זה יוכיח כו' למי כיור ולרביעית אינו משלים כו' כצ"ל:

דף כ.

גמ' קטנה עשאה לסיכוך מסככין בה טעמא דעשאה לסיכוך הא סתמא נעשה כמי שעשאה לשכיבה ואין מסככין בה כל זה נמחק. ונ"ב נ"ל דלא גרסי' אלא לפי' התוס' ודו"ק:
רש"י בד"ה אלא אמר רב פפא כו' דר"א ה"ק כו' כצ"ל והד"א:
תוס' בד"ה אחת קטנה ואחת גדולה כו' אחת באה מן הקציר אחת באה מן הזיתים כו' והכא נמי כו' כצ"ל:

דף כ:

רש"י בד"ה גדנפא כו' ועשויה לתשמיש כו' כצ"ל:
בד"ה חנניה בן אחי ר' יהושע הס"ד:

דף כא.

במשנה ולפי דרכינו למדנו שהישן כו'. נ"ב יש ספרים גרסי' במתני' למדנו ב' דברים כו' כמו בברייתא דלקמן וטעות בידם כי כך הפי' במשנה אמר ר"ש לפי דרכינו כלומר שעסקנו בשיחת חולין שלא לשם תלמוד למדנו מדרך בדיחתו עוד דין אחר שהישן תחת המטה כו' אבל הא דעבדים פטורים מן הסוכה א"ר גמליאל בהדיא וק"ל. אבל בברייתא דלקמן בא ר"ש להשמיע לנו מלתא אגב אורחא שיתן כל א' לב לשיחתו של ת"ח ולא יבטל ממנה שהרי משיחה שלו נשמע ב' דברים א' שהעבדים פטורים וא' שישן כו' ולכך דקדק תלמוד מלתא אגב אורחיה מברייתא ולא ממתני' ודו"ק וכן יראה מפרש"י וכן בריב"ף ורא"ש אינו:
רש"י בד"ה או שרצים כגון חולדות ואישות. נ"ב היא תנשמת בלא עינים:
בד"ה או שאכלתו מלחת שהארץ מליחה כו'. נ"ב ספרים אחרים ארן מליחה שמתבקע מאליה כגון ארץ מליחה לא תשב ומפרשינן מלחת מקום שמולחין שם מלח ופעמים שזוחלים ממימי המלח במקום אחד ומחמת תוקף המלח נעשית הארץ חורים חורים ל"א תולעת שעמד בארץ ומפריכה כמו שמים כעשן נמלחו פי' נמחקו:
בד"ה וכן סואר כו' ויש בהן אהל כו' כצ"ל:
גמ' הגיעו לשילוח כו'. נ"ב נהר שלוח:
רש"י בד"ה אלא שוורים שכריסן רחבות ותינוקות יושבין עליהם וכריסן מפסיק כצ"ל. ונ"ב נ"ל לאו דוקא כריסן ממש אלא שדרן וק"ל:

דף כא:

גמ' וגידים תסוככני ואי בעית כו' כצ"ל וכן ברש"י וכן בתוס':
שם והא ר"ש דאמר סוכה דירת קבע בעינן ואתי אהל עראי ומבטל אהל קבע בהא פליגי כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה ובעצמות כו' כל שכן בהמה שכריסה למטה כו'. נ"ב פי' מאחר שכריסה למטה א"כ השדרה דומה לאהל ממש ודו"ק:
בד"ה שאין לה קבע כו' טעמא דמתני' הכא כו' כצ"ל:

דף כב.

רש"י בד"ה ושצילתה מרובה כו' תנינא חדא זימנא כו'. נ"ב פי' מאחר שנאמר כבר חמתה מרובה מצלתה פסולה א"כ ממילא איפכא כשרה וק"ל:

בד"ה רב תני כו' קיימי ושמואל כו' סוכות רב תני כו' כשרה ושמואל כו' רואין ושצילתה כו' הד"א:

בד"ה כנגד צ"ל כנגדה:

בד"ה ותני עלה כו' והכי פירושא כו' מתני' בשיש כו' וכשיעורן טומאה כו' דלא אמרי' חבוט רמי כצ"ל הס"ד והד"א:

בד"ה ביניהם כו' לעליונות כשאינן מכוונות טהור וה"ה כשהן מכוונות שעל גבה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' על גבה לא איירי דומיא דביניהם דאיירי בטומאה ביניהם ועל גבה דפרש"י איירי לענין כלים והטומאה תחתיה ולא כפי' התוס' ודו"ק. (עיין במהרש"א) ותדע שגירסתיה היא מתוקנת דלס"א מהו וה"ה כשאינה מכוונת כו' וקאי על האויר שביניהם שלא יטמאו הכלים מטומאה שתחתיה פשיטא מאחר דכבר פרש"י דלא אמרי' חבוט רמי לטומאה שתחתיה שלא יטמא כל הבית למטה מכח חבוט רמי מכ"ש למעלה דהוי הפסק ביניהם ועוד קשה לגירסתו מאחר דכבר פירש תחתיה ואח"כ עשה פיסקא על ביניהם כי לא תמצא בלשון רש"י חבוט רמי ביניהן א"כ מה צריך תו להזכיר אח"כ ותחתיה טמא כו' או היה לו לפרש למעלה ועוד למה שינה הלשון וכתב שעל גבה ולא על גביהן כלשון הברייתא אלא רש"י בתחלה מפרש הברייתא שאם הטומאה תחתיהן תחתיה טמא ולא כל הבית ואם הטומאה ביניהן כל הכלים שעל הקורות טהורין חוץ ממה שהוא למעלה כנגד הטומאה דפשיטא שהוא טמא דבוקעת ועולה וכן על גביהן ולא הזכיר רש"י משום שפשוט דהוי כמו ביניהן שוב מפרש רש"י מה שאמרי' לעיל שאם הטומאה תחתיהן שתחתיה טמא ותו לא דאפי' על גבה נמי טהור אפי' הוא למעלה כנגד הטומאה משום דחוצץ ומביא ודו"ק היטב:

בא"ד וגרסי' הכי בד"א בשיש בהן פותח טפח אבל אין בהן פותח טפח טומאה בוקעת ועולה טומאה בוקעת ויורדת כצ"ל והס"ד:

תוס' בד"ה קורות הבית כו' בד"א בזמן שיש בהן פותח טפח כו'. נ"ב בפי' רבינו שמשון מצאתי לשם דעל רוחב הקורה נמי שייך לשון פותח ע"ש:

דף כב:

רש"י בד"ה שתי קורות כו' של ג' טפחים כו'. נ"ב פי' ג' על ג':

בד"ה הא זו כו' דמכשר אלמא כו' הד"א:
תוס' בד"ה הא זה וזה כו' אפי' בפחות מג' כו'. נ"ב פי' אפי' לא שמעת מהם דהוי ראוין אלא בפחות מג' אפ"ה תוכל ללמוד מדברי ר' יוסי בר יהודה שאפי' בשלשה כו' וק"ל:
בא"ד דהא לא פליגי במאי דלית להו רואין אלא מטעמא דפרישית כצ"ל:
בד"ה אבל בשלשה כו' היתה קורתו משוכה כו'. נ"ב פי' חוץ למבוי:
בא"ד או תלויה כו'. נ"ב כזה*:

דף כג.

תוס' בד"ה על גבי בהמה כו' כדפרשי' לעיל. נ"ב שפי' לעיל אין לה קבע היינו שמטלטלת ע"י המטה א"כ תיפוק ליה הכי משום שאין לה קבע שהסוכה מטלטלת ע"י הבהמה וקרא ל"ל כמו שמסיק אחר כך:
בד"ה ולא גולל כו' הנוגע בתוכו עד ד' טפחים כו' כצ"ל:

דף כג:

רש"י בד"ה ומיחל מעשר שני שהוא יכול לחלל כו' נ"ב פירוש כל מה שיכול לתקן מתקן ואינו סומך על ברירה כן פירש רש"י בפרק מרובה ובשאר מקומות:
תוס' בד"ה דתניא כו' של כותים דכיון דפרושים כו' כצ"ל:
בד"ה שני לוגין כו' למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים אפי' בשבת כו'. נ"ב פי' בקראי דמעשרות כתיב וק"ל:
בא"ד ליתן ללוי והא דלא קתני הכא כו' כצ"ל:
בא"ד ובשבת אין מפרישין כדפרישית. נ"ב פי' אפי' בין השמשות (עיין במהרש"א):
בד"ה עשרה כו' דמסכת דמאי פ"ז ועוד כו' כצ"ל:

דף כד.

תוס' בד"ה דברי ר"מ כו' דכל המתלקט מברר דבריו בפירוש כצ"ל ונמחק ועומד להתברר ע"י תנאי. ונ"ב טעות הוא כי אינו עומד להתברר בודאי דלמא לא יבא לידי חילול לעולם ודו"ק וכן בכל התוס' [דבמרובה] אינו וק"ל:
בא"ד אף אחרון אינו פוסל. נ"ב דין האחרון שנוי במשנה:
בא"ד דלמא אדמייבם חד מיית אידך כו'. נ"ב ומדינא לבתר דחליץ הראשון מצי אידך ליבומי דהשתא מקיימא מצות יבומי בתרתי אלא גזירה דלמא אתי ליבומי ברישא רש"י:

בא"ד וסוגיא דשמעתין דפ"ב דיבמות כאביי כו'. נ"ב פי' דמשני התם אדמייבם חדא מיית אידך כו' דמשמע מינה דחיישינן לשמא ימות לזמן מרובה ואע"פ דרבה הוא דמשני התם מ"מ משמע דאביי קבלה מיניה מדהקשה לו אביי ורבה השיב לו כך ושתק משמע דקבלה וק"ל:

בד"ה ר' יהודה ור' יוסי כו' בין תולה בדעת עצמו כו' נ"ב פי' דבתולה בדעת עצמו לא אמרי' ברירה ובתולה בדעת אחרים אמרי' ברירה:

דף כד:

רש"י בד"ה הא איכא כו' ופעמים שאף הנוף מן הדופן כצ"ל:

תוס' בד"ה בכתיבה מתגרשת כו' מספר כריתות ספר כורתה כו' כצ"ל:

בד"ה על מנת כו' והא אם מת אביו או מכרו נמחק או מכרו. ונ"ב וכן בתוס' דגיטין ועירובין אינו כי לא פריך מיניה וק"ל (עיין במהרש"א):

דף כה.

רש"י בד"ה והוא מארבע כו' בית סאתים וכן כו' הד"א:

בד"ה שלוחי מצוה כו' ואפי' בשעת חנייתן. נ"ב פי' אף בלילה:

תוס' בד"ה שהרי נאמר כו' שאר אבלים כיחזקאל כו'. נ"ב פי' א"כ גבי תפילין נמי ניעביד שאר אבלים כיחזקאל אבל לא להיפך ודו"ק:

דף כה:

תוס' בד"ה משום דלא מטא כו' אפי' לאחר חצות לא קשה דמת מצוה שאני כו' כצ"ל:

דף כו.

תוס' בד"ה משום בקי כו' אין הלכה כך כדפרישית שם כצ"ל:

בד"ה הישן בתפילין כו' ור' יעקב לא חייש דלמא ממליך. נ"ב וחכמים חוששין וה"ק אין ישנים שינה שיבא לידי קבע דהיינו בלילה דלמא ממליך וק"ל:

דף כו:

תוס' בד"ה ולא בירך אחריו כו' מלתיה דר' יוחנן אמר. נ"ב פי' כמו זאת אומרת וק"ל:

דף כז.

מתני' חוץ מלילי יו"ט ראשון של חג כו'. נ"ב לילי הוא כמו ליל אלא שהוא דבוק וק"ל וכן לילי האחרון של חג בפ' לולב וערבה:

רש"י בד"ה חזר בו כו' חוץ מלילי יו"ט הראשון כו'. נ"ב נ"ל דה"פ חזר בו ר"א מי"ד סעודות בסוכה ולא קאי אלא על לילי יו"ט הראשון ואע"פ שאותה סעודה בע"כ צריכה סוכה מ"מ חיובא די"ד לאו בסוכה תליא אלא ילפינן מלילי פסח דצריך אכילה ומאחר דצריך אכילה אי אפשר לקיימה בלא סוכה ומ"מ עיקר מצותה תלוי באכילה ומש"ה יכול להשלימה באכילת סעודה אחריני באיך שהיא אבל אי הוה מצריך ר"א י"ד סעודות בסוכה א"כ ע"כ מתשבו כעין תדורו נפיק דצריך י"ד בסוכה ועיקר חיובייהו בסוכה תליא וא"כ איך מועיל השלמה כו' ודו"ק (עיין במהרש"א):

תוס' בד"ה תשבו כעין תדורו כו' למצה כשהוא תאוה. נ"ב נ"ל שזה הביאו התוס' לפסק הלכה שיחמיר האדם על עצמו לאכול בליל הראשון לתאוה כמו בליל פסח וכן מאי שאמר אחריו שצריך כזית דגן צריכא נמי להחמיר כמו שמשמע אח"כ מדברי התוס' שאינו יוצא במיני תרגימא וק"ל:

בד"ה אי בעי אכיל כו' אפשר בבישרא ופירי דאין בהן בהמ"ז כו'. נ"ב אבל בתוס' פ' שלשה שאכלו פסקו התוס' בשם ר"י דצריך פת ביו"ט כמו בשבת וחוזר ביו"ט כמו בשבת והא דקאמר הכא אי בעי לא אכיל היינו כשירדו גשמים לאפוקי בליל הראשון צריך כזית דגן אפי' ירדו גשמים וכן דעת הרא"ש לשם וכן מסקנת הטור:

בד"ה במיני תרגימא כו' ואין ללמוד מכאן כו'. נ"ב וכן פסק הרא"ש:

דף כז:

רש"י בד"ה ויצא שלא רצה להתיר את הדבר. נ"ב ס"א שלא יאמרו התיר את הדבר ונ"ב נ"ל עיקר:

תוס' בד"ה כל האזרח בישראל כו' כיון דכתיב לך כו'. נ"ב פי' כל היכא דכתיב לשון לך אם נתמעט בו שאולה ה"ה דאיתמעט ביה שותפות דמצינו כמה כה"ג בראשית הגז דגנך שדך (עריסותיכם) דממעטינן שותפות אף דלא שייכי שם שאלה וק"ל א"כ אי הוה ממעטינן הכא גבי סוכה שאולה ה"ה שותפות וא"כ היכא מקיימא כל האזרח בישראל אלא לך לא בא למעט לא שאולה ולא שותפות ואינו בא אלא על גזולה וק"ל:

בא"ד דדרשינן מיניה בפ' לולב [וערבה] כו' כצ"ל:

בא"ד מדכתיב תשבו כעין תדורו שותפין כו' נמחק שותפין. ונ"ב נ"ל טעות דמסתמא ר"א פוסל בשותפות כמו שפוסל בשאולה וממעטינן מלך דהא מוקי כל האזרח לדברים אחרים ועוד וכי ברירה ליה כל כך דרך דירה בשותפות בשלמא מה שאדם עושה סוכה אחת לכל בני ביתו הוא דרך דירה אבל לא בענין אחר ועוד א"כ מאי פירשו התוס' לעיל דבחנם דחק רש"י דממעטים שותפות כו' הא תשבו כעין תדורו מרבי שותפות אלא על כרחך ט"ס (עיין במהרש"א):

בא"ד ומה שנהגו כו'. נ"ב זה דברי רשב"א וכן כתב הסמ"ג:

דף כח.

גמ' ראוין שתשרה עליהם שכינה כו'. נ"ב ראוין שתשרה כו' אלא שעון הדור גורם ואין הדור ראוי לכך שתעמוד להם חמה כיהושע ולמשה נמי עמדה חמה דנפקא לן אחל אחל אלא משום דאין חשובים כל כך כמשה תלאן ביהושע:

דף כח:

גמ' לחינוך בדרבנן הוא כו' כל שניעור ואינו קורא אימא אימא גדולים נמי כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ופרכינן אימא גדולים נמי כו' כצ"ל:

בד"ה מעשה לסתור דהא קטן כו' כצ"ל:

בד"ה ומשני בסוכה כו' ומחתכו על בוריו. נ"ב קצת נראה שזהו לפי הסלקא דעתא של המקשה אבל לא לפי האמת ודו"ק:

דף ל.

גמ' ויבריחו עצמן מן הגזול כו'. נ"ב נ"ל דגרסי' דוקא הגזול ולא גזל דהכא קאמר שיבריחו עצמן מן הגזול כבר בידם וקנוי להם דומיא דעולה להקב"ה אף שכבר קנוי לו והוא שלו כדפרש"י ודו"ק:

רש"י בד"ה אף גזול כו' ביאוש דאשמעינן ליה כו' כצ"ל:

בד"ה כי זבניתו כו' לאגוד בהן להושענא כצ"ל. ונ"ב פי' שתהיה עצמה להושענא:

תוס' בד"ה כי יקריב מכם כו'. והא דמייתי הכא קרא דמכם אע"ג כו'. נ"ב והשתא לא קשה א"כ קרבנו אמאי צריך לאחר יאוש הוא דאתא והיינו רבא דדריש התם מקרבנו וגו' ויליף ליה מיניה דיאוש כדי לא קני כמו עולא דלעיל מיניה דיליף מוהבאתם את הגזול וגו' ולא ס"ל טעמא דמצוה הבאה בעבירה אלא משום דיאוש לא קני ומההוא קרא קא יליף דיאוש לא קני וכן מביאין התוס' לקמן:

בא"ד הוה מוקמינן מכם להך דרשה כו'. נ"ב פי' אלמא דמכס הוא פשוט ומסתבר להך דרשה וק"ל:
בד"ה הא קנייה ביאוש כו' ועולא נפקא ליה כו'. נ"ב פי' לעולא נמי קשה דנפקא ליה דיאוש כדי לא קני מוהבאתם את הגזול ולא ס"ל טעמא דמצוה הבאה בעבירה וק"ל:
בא"ד בין נודעה כו'. נ"ב אחטאת גזולה קאי התם:
בד"ה מתוך שיוצא כו' הכא דוקא שהוא מדרבנן כו'. נ"ב פי' ביום שני בגבולין וק"ל:

דף ל:

תוס' בד"ה וקרקע אינה נגזלת כו' בפ"ק מדכתיב כו' קרקע נמי הרי נתייאש בו הלוקח כמו גבי כו' קוצרו אפי' במועד כו' אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן כיני מתני' מותר לקוצרו במועד כו' כצ"ל. ונ"ב כיני פי' שהוא מכנה כמתני' מה שאמרו קוצרו במועד לא חיובא קאמר אלא דמותר לקוצרו וכשרוצה לקוצרו ישכור פועלים כו' וק"ל:
בא"ד ולא ישכור אפי' לאחר המועד כו'. נ"ב פי' א"צ להשכיר יותר משליש אפי' לאחר המועד וק"ל:
בא"ד נוטע לרבים חייב כנוטע בתוך כו' כצ"ל. ונ"ב פי' בערלה:
בא"ד פטור בגזל קרקע כו' לחייב כנוטע לתוך שלו כו' כצ"ל:
בא"ד ואם מסקנא הוא דיש יאוש כו'. נ"ב פי' אע"ג שהגירסת ירושלמי היא משבשתא וכן האמת וא"כ אין להקשות ממנה ואף אם תדחק עצמך לקיים הגירסא ולתרצה בשינוים דחוקים וא"כ תהא המסקנא לשם שיש יאוש אפי' להקל אלמא דאפי' מדאורייתא אמרי' יש יאוש לקרקע א"כ בע"כ צריכין אנו לאוקמה בשנשתקע כו' ומשום הכי יש יאוש ובפי' ר"ש בזרעים בפי' דכלאים כתב בהאי לישנא ואם מתקנה היא צריך לאוקמה בשנשתקע כו' והיינו כמו שפירשתי וק"ל:
בד"ה ולקניוה בשינוי השם כו' והשתא ניחא הא דקאמרינן התם כו'. נ"ב פי' השתא דקאמרי' דאפי' שינוי השם היכא דחוזר לברייתו אינו קונה אלא היכא דאיכא יאוש גביה וק"ל:
בא"ד תקשה ליה אמתני' דלולב הגזול כו' כצ"ל. ונ"ב אע"פ ששינוי השם דהכא איירי עם היאוש מ"מ מצי למיפרך שפיר אמתני' דגזול דסתם גזילה יאוש בעלים וק"ל (עיין במהרש"א):

דף לא.

גמ' ומאי טעמיה דר' יהודה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אבל גזל עצים כו' ומדאורייתא לא קני כו'. נ"ב א"כ הוה שאולה לגביה מאחר שלא קנה ואין לומר דהוה כשאר מטלטלין הנגזלין דקיימי ברשותיה דמרייהו קדמאי אבל הכא שגזל עצים ובנה אותם במחובר לקרקעיתו א"כ הוי שאולה מדאורייתא דלא קנה העצים אלא מדרבנן משום תקנה וא"כ קרא למאי אלא לסוכה העשויה בראש העגלה דשייך לגביה גזולה ולא שאולה ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף לא:

תוס' בד"ה הירוק כו' שדומה לאינד"ה בלע"ז דתנן התם בפ"ק כו' שהוריקן באבנים כו' מעבירות שבידן ונתביישו כו' כצ"ל:

בד"ה דבר הדר באילנו כו' בן עזאי כו'. נ"ב נ"ל ר' אבהו:

דף לב.

גמ' אמר רב נחמן לצדדין כו'. נ"ב נ"ל שזהו רב נחמן בר יצחק או גרסי' רבה ודו"ק:

רש"י בד"ה דאיפרוד איפרודי כו' ואין מצומצמין עם השדרה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה באשירה דמשה כו' וע"כ צריך לאוקמי כו'. נ"ב פי' ומיהו ע"כ וכן בתוס' דכיסוי הדם וק"ל:

בא"ד לפי' ר"ת נמחק לפי'. ונ"ב נ"ל כפי' ר"ת וכן מצאתי בתוס' דכיסוי הדם ודו"ק:

בד"ה נחלקה התיומת כו' ההיא דמתיים בהו כו'. נ"ב ובאשר"י מפרש אי קאי נמי על כל גב וגב שכפולה מאחוריו או על האמצעי לחוד קאי ע"ש:

דף לב:

גמ' לולב יוצא מן ההדס כו'. נ"ב צ"ע אמאי קאמר כדי שיהא יוצא והיינו כפי' רש"י שהוא גבוה כו' ובמתני' תלי טעמא בנענוע וצ"ע:

שם גופא שיעור הדס כו'. נ"ב קצת קשה לשון גופא כי להכא אין לתרץ כמו שתירץ רש"י לעיל בדף י"ד ע"ש:

שם לא דק והיינו לחומרא לא דק כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה עבות שלשה כו' שוטה הם והוא אומר כו' הד"א:

בד"ה ענף עץ עבות שכולו ענף כו' כצ"ל:

דף לג.

רש"י בד"ה רבינו רבי צ"ל רבינו רב. ונ"ב וכן בס"א ועיקר וכן פרש"י בבכורות בסוף אלו מומין דף נ"א וכן בפ' בא סימן (נדה דף מ"ט:)

דף לג:

גמ' מאי כשר ודאשחור אימת כו' ונדחה דחוזר ונראה כו' כצ"ל:

דף לד.

רש"י בד"ה עשר נטיעות כו' ממטע י' לבית סאה כו'. נ"ב ממטע נ"ל לשון נטיעה וק"ל:
תוס' בד"ה בית הכוסות כו' ואיידי דנקט מצד א' כו'. נ"ב פי' מאחר שרבותא הוא להכשיר אפי' בצד א' א"כ ממילא מב' צדדין טריפה וק"ל:

דף לד:

תוס' בד"ה ולדרוש להו כו' דאקפיה רבינא מארבע רוחותיו. נ"ב פי' שארבע שדות היה לו לרבינא סביבות שדה של רוניא וגדר רבינא כל שדותיו ורוניא לא היה רוצה לשלם לו וק"ל:
בא"ד לפי מה שגדר מה כו' כצ"ל:

דף לה.

גמ' אל תקרי הדר אלא אידור שכן בלשון יוני קורין למים אידור כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה הרי מסיקה כו' (ביבמות כו') מכלל דבת אורו הוא. נ"ב זה לא היה ולא נברא אלא במס' שבת פ' במה מדליקין חד מאן דאמר יליף התם מלך שלך תהא להסיקה וחד יליף מדכתיב גבי תרומה תתן לו ולא לאורו פי' שאין תורמין מן הטמא על הטהור שאז לא תתן לכהן שום דבר אלא לאורו שיכול להסיקה כו' מכלל דבת אורו היא כך פרש"י:
תוס' בד"ה לפי שאין בו כו' ומאן דפסל היינו מדרבנן צ"ל ומאן דמכשיר היינו אליבא דרבנן. ונ"ב נ"ל זה טעות בע"כ דאי מדרבנן פסול ומדאורייתא לא פסול דר"מ לית ליה ממון גבוה אלא מדרבנן א"כ למה פוטר מעשר שני מן החלה בירושלים כדאמר בסוף חלק וק"ל אלא ט"ס הוא וקאי על המשנה וכך ראוי להיות כמו שהגהתי ודו"ק (עיין במהרש"א):

בא"ד מעשר שני בגבולין כו'. ונ"ב פי' מעשר שני בגבולין א"ב מאן דצריך היתר אכילה ולא דין ממון הכא נמי מכשיר דהיתר אכילה יש לה ע"י פדיון ודין ממון ליכא שהרי סוף סוף ממון גבוה הוא לכ"ע ואסור לקדש כו' והא דאמר רב חסדא בסוף חלק אהא דפליגי ר"מ ורבנן במעשר שני לענין חלה לא שנו אלא בירושלים אבל בגבולין דברי הכל פטור ע"כ בעל כרחך סבר כמאן דאמר דהכא דבעי דין ממון ולא סגי בהיתר אכילה וק"ל (עיין במהרש"א):

דף לה:

תוס' בד"ה אתיא לחם לחם כו' ולא פטרינן ליה מדכתיב עריסותיכם. נ"ב פי' בודאי טבל וק"ל:

בסה"ד ילפינן עיסה דשותפין. נ"ב פי' לחיוב חלה אלמא דזהו קרי עריסותיכם וה"ה למצה וק"ל:

דף לו.

רש"י בד"ה תני עולא כו' של מחט ונקב כו' הד"א:

בד"ה שבני אדם מוציאין לזריעה כו' אע"פ ששומרו במחובר כו'. נ"ב פי' הניחן:

תוס' בד"ה ניטלה בוכנתו כו' חוטמו ספק כו'. נ"ב פי' לא איתפריש לי':

דף לו:

תוס' בד"ה ובשבת צ"ל בשבת שלש אבנים מקורזלות מותר להכניס לבית הכסא כו' כצ"ל:

בא"ד אתא ר' אבא נחר ליה כו'. נ"ב פי' בבית הכסא דלא הוה פתוח דלת אלא כך היה המנהג מי שרצה ליכנס לבית הכסא היה נוחר ואם היה שם אדם היה נוחר כנגדו רש"י:

בא"ד לעיל מיניה ליטול קיסם כו' לגג אכן לא משמע כו' כצ"ל:

בד"ה כל דין כו' לא מצא עצים לשורפו כו' ובההיא קי"ל כו' כצ"ל:

דף לז.

גמ' מאי ארז הדס כו' כצ"ל והשאר נמחק ונ"ב בס"א אינו ויתור הוא וק"ל:

רש"י בד"ה עלי זית וכו' ור' יהודה סבר כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה כל דין כו' וס"ל כרבנן שהם אומרים בקבורה נמחק ונ"ב נ"ל זה טעות כי ר' יהודה לא חזר אלא מסברא זו ודו"ק:

בד"ה דבעינן לקיחה תמה וליכא כו' ומיהו לא יתכן פי' זה כו' נ"ב פי' דאיירי בכרך ידו ודו"ק:
בד"ה נפל משפופרת כו' דאמרי' שפופרת שחתכה לחטאת כו' נ"ב פי' שתקנה לאפר חטאת כו':

דף לז:

תוס' בד"ה אמאי ונתן אמר רחמנא כו' היינו שקלי תרי מאפר כו' נ"ב פי' תרי גברי ורש"י פי' אפי' שני חלקים אפר וחלק אחד מים ע"ש:
בד"ה בהודו לה' כו' הצבור מנענעים על כל הודו כו' נ"ב וש"צ מנענע ביאמר נא ולא ביאמרו נא. א"ז וכן המנהג אצלנו נ"ל:
בד"ה כדי לעצור כו' וצריך לכסכס ג' פעמים כו' כצ"ל ונ"ב פי' לשפשף בידו:
בא"ד גבי ג' מאות שיפה כו'. נ"ב פליגי התם תנאי אי בחטין קאי או על הבצק בלישה וק"ל:

דף לח.

במשנה ותבא לו מאירה כו' לברך יברך הכל כמנהג המדינה כצ"ל ונמחק אחריו ונ"ב נ"ל טעות אף שברוב ספרים שראיתי כתוב כך וראיה מלא שנו דלקמן וק"ל וכה"ג בפ' הקורא המגילה עומד ע"ש:
תוס' בד"ה מאי קושיא כו' מאי היא אילימא קידושא כצ"ל:
בד"ה מדקתני כו' שופר ותוקע לולב ומנענע והיינו ביו"ט כו' כצ"ל:
בד"ה ותהי לו כו' דהא בגדול מקרא אע"פ שאין עונין כו' נ"ב והא דלא לייטינן משום דלא למד נ"ל דלאו כל האדם בקי בקריאת הלל משא"כ בבהמ"ז ודו"ק (עיין במהרש"א).
בד"ה באמת אמרו כו' ולא מייתי ליה נמחק. (עיין במהרש"א):

דף לח:

גמ' אמר ליה רב ספרא משה שפיר קאמרת אלא התם והכא אסוקי מלתא היא ולית לן בה כל זה נמחק ונ"ב נ"ל דלא גרסי' ולפי זה מיושב שפיר התם והכא דקאמר רב ספרא ודו"ק:
תוס' בד"ה הלכתא כו' והיכא דנהוג נהוג נמחק:
בד"ה מכאן שמצוה לענות כו' והם עונים אחריו ראשי פרקים כו' כצ"ל:
בא"ד אהבתי כי ישמע ה' הללו את ה' כל גוים הודו לה' כצ"ל ונ"ב נ"ל:

בא"ד ראשון הבא אחריו נ"ב פי' אחר הללויה והוא בצאת ישראל ודו"ק:
בד"ה אמר רבא כו' אבה יבמי לחודיה כו' חפצתי לקחתה לחודיה כו' כצ"ל:

דף לט.

גמ' ואמר רבא לא לימא כו' שפיר קאמרת אלא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה משה גדול הדור והס"ד ואח"כ מה"ד שפיר קאמרת בתמיה כצ"ל ונ"ב אבל בסוף ביצה פרש"י ביקרא דמשה קמשתבע:
תוס' בד"ה עובר לעשייתן כו' לא מסתבר כלל לברך ושמא משיתחיל ונמחק השאר:
בא"ד דמר סבר לשעבר משמע טפי כו'. נ"ב פי' מלהבא הלכך לא יברך על ביעור חמץ שהרי עדיין לא ביער אלא יברך לבער ומר סבר להבא נמי משמע הלכך על ביעור הוא טוב כמו לבער וק"ל:
בד"ה וליתיב ליה כו' הלוקט עצמו אסור דללקט לאכלה אמר רחמנא כו' שלא יעשו פלטר פי' לא יהא כו' כצ"ל:
בד"ה שאין מוסרין כו' ואין נותנין לא לבייר ולא לבלן ולא לספר ולא לספן כו' דשביעית כו' כצ"ל נ"ב בייר פי' חופר בורות ר"ש:

דף לט:

תוס' בד"ה בד"א דמזון ג' סעודות מיהא מוסרין בלוקח כו' מה איסור יש כאן כו' כצ"ל:
בא"ד ושומרי ספיחים בשביעית כו'. נ"ב פי' להקרבת עומר:
בא"ד אבל קוצה בחרבה כו'. נ"ב פי' סכין חרב:
בא"ד אין עושין זיתים בבד ובקוטב אבל כו' כצ"ל ונ"ב קוטב פי' בערוך הוא שמשימין עץ גדול וכבד על הזיתים שבבית הבד ונקרא קטב ובראשו אבן גדולה וכן פי' ר"ש:
בא"ד ומכניס לבודידה ואומן כו' כצ"ל ונ"ב בודידה פי' כעין עריבה:
בד"ה לרבעי הך משנה אתיא כמאן דאמר נטע רבעי כו' נ"ב לאפוקי מאן דסבר כרם רבעי אסרה תורה ולא נטע האילנות וק"ל:
בד"ה ולשביעית ירק נמי כו' פעמים שברביעית ואסורים משום ערלה כו'. נ"ב פי' וא"כ מאחר שקרא דערלה סתמא נאמר ובכל אילנות איירי ודו"ק וכה"ג משמע בתוס' בריש קדושין בד"ה מה ירק כו':
בא"ד העשוים פרכים פרכים כו' נ"ב פרש"י מתוך שגורנו עשוי מעט מעט שאין נלקטים כא' אלא היום לוקטין ומפרכין מעט ולמחר מפרכין מעט ואם היו הולכין אחר לקיטה הוי חדש וישן מעורבין זה בזה כו':

בא"ד קודם חמשה עשר דאידך שבט ונלקט כו' כצ"ל. ונ"ב דאידך פי' אשתקד. (עיין במהרש"א):

דף מ.

בא"ד נהג בו שני עישורין כו'. נ"ב פי' מעשר שני ומעשר עני ששנה שניה הנכנסת לשלישית הוה וק"ל:

בא"ד אע"ג דנגמר פירי כו' פי' מאחר שנחנט קודם ט"ו דאידך דשבט א"א שלא יהא נגמר קודם לקיטתו דא' בשבט ואע"ג דמ"מ כל היכא דנגמר אחר ט"ו דאידך דשבט צריך שני עישורים מספק דר"א ורבן גמליאל אי אזלינן בתר חנטה כו' וכן איתא לשם בגמ' הא דנלקט בא' בשבט לאו דוקא ה"ה קודם אלא מעשה שהיה כך היה מ"מ דייקי התוס' מדהזכיר לשם זמן הלקיטה שהיה נלקט בא' בשבט ולא הזכיר זמן שהיה נגמר משמע לשונו משום דאזלינן בתר לקיטה ונ"מ אי לא הוי נלקט בא' בשבט אלא אחר כך בט"ז בשבט לא היה נוהג בו שני עישורין אלא מעשר שני לבד אבל אי אזלינן בתר גמר פרי לעולם נוהג בו שני עישורין אלא בע"כ ש"מ דלא אזלינן בתר גמר פירי אלא בתר לקיטה ולכך צריך להזכיר לקיטה דא' בשבט ודו"ק נ"ל:

גמ' באושא ואמרו אחר לקיטה בין למעשר כו'. ומה ראית כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ה"ג כו' ואינו מוגה נ"ב פי' סתם וק"ל:

דף מ:

רש"י בד"ה וסמיך ליה כו' לתפוס קדושת הדמים אלא ע"י ממכר כצ"ל:

תוס' בד"ה שמא יגדל מהם כו' במזיד תעלה ותאכל במקום וי"ל כמו שמפרש ר"י התם כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל וכן מוכח להדיא מתוס' דקדושין שכן מתרצין והכא איירי בבעלי מומין ודו"ק:

בא"ד דאפי' למ"ד כו'. נ"ב פי' לא פליגי על רבנן וק"ל:

דף מא.

רש"י בד"ה לא צריכא כו' שהיו מיבשין אותו באבוב של קלאים כו' כצ"ל. ונ"ב ובגמ' נקרא אבוב של קליות והיא היא והוא הכלי של נחושת מנוקב משוליו ככברה כדי שתשלוט בו האש וקליות פרש"י של מוכרי קליות במנחות פ' ר' ישמעאל:

תוס' בד"ה פירות הללו כו' והחנוני אומר כו'. נ"ב פי' ואע"פ שבכאן לא הוזכר חנוני וא"כ נוכל לפרש וחוזר ואומר על החנוני כו' ויהיה הכל איפכא א"כ לפי זה יהיה פי'

החנוני לוקח בסלע מה שירצה ואח"כ נתנו לזה ודו"ק אי נמי בגמ' שלהם לא היה כתוב והוא אומר כו' וכן בתוס' פ"ה דשביעית ליתא מש"ה כותבין שכן איתא בהדיא בירושלמי וק"ל:

בא"ד מדלא חלל חנוני לכתחלה סלע כו'. נ"ב פי' הבעה"ב יתן סלע לחנוני במתנה והחנוני יחלל ויחזור ויתן לו סלע במתנה וזולת זאת לא יתכן ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף מא:

תוס' בד"ה אא"כ כו' ומה שנהגו הקהל כו'. נ"ב לעיל בפ' הישן (דף כ"ז) לא כתבו ומלמדין אותם אלא סתמא דעתינו מסכמת וכן באשר"י וסמ"ג:

בא"ד לצאת בו ואע"פ שלא פירשו כו' כצ"ל:

בד"ה הילך אתרוג זה כו' מידי דחזי ליה קאמר כו' נ"ב פי' ואם יכול (לקדשו) [להקדישו] לא חזי ליה וק"ל:

בא"ד כמו שמפרש שם או משום דויתור אסור כו' כצ"ל. ונ"ב פי' מה שדרך לותר ולא להקפיד עליו אפ"ה אסור במודר הנאה כדאיתא במגילה בפ"ק:

דף מב.

גמ' אמר ר"ה אומר היה ר' יוסי כו'. נ"ב לפי דעתי שאומר זה הוא כמו לדברי ר' יוסי ומכללא איתמר וכן יראה מפרש"י דשמעתין ודו"ק:

שם להתעטף חייב בציצית כו'. נ"ב כן בכל נוסחאות וכן באשר"י אבל באלפס מדוייק מצאתי כתוב אביו לוקח לו ציצית וכן במרדכי וכן בטור וכן עיקר:

שם תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב כו'. נ"ב ובירושלמי מסיים מלמדו שמע בני מוסר אביך מרדכי:

רש"י בד"ה ה"ג כו' במצוה שהיה רוצה כו' כצ"ל:

בד"ה להכשירן לא גרס. נ"ב פי' וצריך תמיד לא' להכשירן ומש"ה ל"ג דהוה פי' שהוא מכשיר הראשון ואינו כן אלא ראשון פסול לגמרי וק"ל:

בד"ה מקבלת כו' קא מטלטלא מידי דלא חזי כצ"ל:

בד"ה אוכלין על גופו כו' אא"כ יודע לשומרם אבל היודע כו' כצ"ל והד"א והשאר נמחק:

בד"ה חולקין לו כו' לפרוס כפיו ופורס בצבור כו' כצ"ל:

דף מב:

תוס' בד"ה היודע כו' בין רגלי הלוים היו כו' כצ"ל:

דף מג.

גמ' אמר רבה גזירה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה והשמחה כו' ראשון דסוכות בא' בשבת כו' נ"ב אע"פ שלעולם חסר ליל מוצ"ש וא"א ח' ימי החג בלא שבת אפ"ה לא מקשי התוס' אלא היכא שחל יום א' בשבת כו' משום דשאר לילות לא איתרבו להדיא בשלמים רק ליל שמיני העצרת דילפי' בפ' לקמן מקרא והיית אך שמח לרבות לילי יו"ט האחרון של חג וק"ל. (עיין במהרש"א):
בא"ד דליל מוצאי ז' לא ישחטו כו' דוחה שבת וע"כ מהני דנשחטו ביום ו' אכיל בז' ואין שלמים כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה סוכה מצותה כל היום ושלא לצאת כדכתיב ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים ונאמר תשבו יומם ולילה שבעת ימים כצ"ל ונמחק לא תצאו פן תמותו. ונ"ב נ"ל דטעות דהאי קרא בשמיני כתיב:

דף מג:

גמ' כי אתא רבין וכל נחותי נ"ב בספרים מדויקים לא כתיב נחותי ימא אלא נחותי וכן יראה מדברי רש" י:
שם ר' אלעזר אומר בלולב ר' שמואל בר נתן אמר ר' חנינא בערבה כצ"ל:
רש"י בד"ה הכירו צ"ל והכירו כו':
בד"ה כאן צ"ל כיון כו' דידהו לדידהו כו' הד"א:
תוס' בד"ה לא איקלע כו' דלא אתי תקעתא בשבת כו' כצ"ל:

דף מד.

רש"י בד"ה והא א"ר יוחנן כו' מחמת מרדיו שהרג אדם א' כדאמרי' כו' אלמא ס"ל לר' יוחנן דלא נשתכחה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אמר ליה ר' יוחנן כו' דמעלה דרבנן היא כו'. נ"ב אבל מותר מה"ת ליכנס נמי בין אולם למזבח וא"כ ה"ה זר שרי מה"ת וק"ל:
בד"ה והא א"ר יוחנן כו' דלהון היא משלהם היא. נ"ב פי' ישראל מעצמן נהגו כך מימי הנביאים אחרונים אבל מעולם לא נצטוו על כך כי אינה מה"ת ומן הלכה ודו"ק:

דף מד:

תוס' בד"ה כאן במקדש כו' דר' יוחנן אמר יסוד נביאים כו'. נ"ב זהו כפרש"י אבל לפי' ר"ת ע"כ הכי קאמר כאן במקדש פי' פליגי ר' יוחנן סבר יסוד נביאים דהיינו הלכה למשה מסיני ושכחום וחזרו ויסדום ור"א סבר מנהג נביאים אבל בגבולין אף ר"י סבר מנהג נביאים דו"ק ותשכח וצ"ע:

בא"ד ובין בזה יכולין לברך לקרות כו'. נ"ב וה"ה לגמור מטעמא דלעיל וכן פי' הרא"ש רק מהר"ם מרוטנבורג חולק עיין בטור:

בא"ד על כל צרה וצרה שלא תבא עליהן וכשנגאלין אומרין אותו על גאולתן ולכך נקט כו' כצ"ל. ונ"ב פרש"י לישנא מעליא נקט כלומר אם ח"ו תבא עליהן צרה וכשיושעו ממנו אומרין אותו על גאולתן כגון חנוכה:

דף מה.

רש"י בד"ה אני והו כו' אלף דמאחריהם כו' כצ"ל:

בד"ה מיד תינוקות כו' לולבי הקטנים מידם בשביעי כצ"ל בד"ה עלה אמה כו' ומלאוהו סיד וקוניא כו' נ"ב פי' חיתוך אבר:

בא"ד ומילאוהו חלוקי אבנים כו'. נ"ב פירוש אבנים שלמות וחלקות בלי פגימה:

רש"י בד"ה אין לו מקום כו' לאכול שם ביו"ט האחרון כצ"ל:

תוס' בד"ה וחוזרין כו' דהכא דחזרתו על כו' כצ"ל:

דף מה:

רש"י בד"ה בשעת פטירתן כו'. נ"ב מדברי רש"י יראה שלא כתוב במשנה בשעת פטירתן כו' אלא מדברי סתמא דתלמודא הוא והוא מן התוספתא וכן בס"א אינו במשנה וכן מוכח מעין יעקב ע"ש:

גמ' הנהו תרי מיני חד שמיה ששון וחד שמיה שמחה א"ל שמחה לששון אנא עדיפנא מינך דכתיב שמחה וששון ליהודים א"ל ששון לשמחה אנא עדיפנא מינך דכתיב ששון ושמחה ישיגו א"ל שמחה לששון חד יומא שבקוך ומלו בך מיא דכתיב ושאבתם מים בששון א"ל ששון לשמחה חד יומא שבקוך ושווייך פרוונקא דכתיב כי בשמחה תצאו כו' כצ"ל:

שם חוץ מן העולה לג' דברים שעולין דרך שמאל וחוזרין על העקב כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה שהיין והמים מגולין היינו טעמא דפסולין לגבי מזבח דחיישינן שמא שתה כו' כצ"ל והשאר נמחק:
ד"ה חד יומא כו' צ"ל קודם דיבור פרוונקא כו':
בא"ד חד יומא שבקוך יפקיעוך מן השמים כצ"ל:
בד"ה ומקיפין כו' של כבש שהיא לשמאלו כו' במס' זבחים כצ"ל ונ"ב בפ' קדשי קדשים דף (ל"ח) [ס"ב]:

דף מו.

גמ' נכנס לישב בה אומר לישב בסוכה כו' כצ"ל:
שם מאי ממעט זמן אימא ממעט נס נס כל יומא איתיה כל זה נמחק ונ"ב בס"א אינו וכן נ"ל כי אין כאן מקומו:
רש"י בד"ה הרואה נר חנוכה כו' צריך לברך הס"ד ואח"כ מה"ד על הראשונה מברך שתים כו' והד"א ונ"ב כך הוא נקוד בס"א אבל יכול להיות ג"כ (להיות) לברך על הראשונה פי' אותה שראה בראשונה וק"ל:
תוס' בד"ה העושה סוכה לעצמו כו' עליה שמחה כו' נ"ב ומילה צערא דינוקא וק"ל:
בסה"ד דאתי מזמן לזמן נ"ב ופסק מהרא"י בתה"ד דדברי רב שרירא ליתא מקמי כל המחברים:
בד"ה הרואה נר של חנוכה כו' שאין העושה מברך נ"ב פי' ולישב בסוכה אין שייך לעשות אפי' רואה אחד שיושב בסוכה כמו שהכא אין שייך לברך להדליק אלא שעשה נסים וא"כ צריכים אנו לעשות ברכה אחרת מה שאין העושה מברך וזה לא יתכן ודו"ק ומברכת שהחיינו לא קשה מידי אע"פ שהעושה מברך בעשיית סוכה לא קשה כי אין שייך שהחיינו היכא דלא שייך ברכה אחרת ודו"ק ועוד העושה נמי יכול לסדר אותה על כוס של קידוש ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף מו:

גמ' רב אמר כל א' וא' יוצא בו ואוכלו למחר ור' אסי אמר כל א' וא' יוצא בו ואוכלו לאלתר כצ"ל ונ"ב כן מצאתי לפי גי' רש"י לאפוקי לפי גי' התוס' עיין בפ"ק גבי עיטרה בקרמים:
רש"י קודם ד"ה קם ר' זירא צ"ל הדבור קם אבוה דשמואל בשיטתיה דלוי חזר מדבריו ואמר אף בשמיני אסור קם ר' זירא בשיטתיה דשמואל דאמר כו' כצ"ל:
בד"ה ובפלוגתא כו' היכא עבדינן כו' כצ"ל:

דף מז.

רש"י בד"ה טעונין קרבנות לעצמן כצ"ל:

תוס' בד"ה הכא כתיב כו' והאי בתרא כתיב כמשפטם ואין כו' כצ"ל:

בד"ה לינה ללון לילה כו' מתחלת הרגל יבשל בו כל הרגל כו' כצ"ל ונ"ב פי' ואינה צריכה מריקה ושטיפה משום נותר:

דף מט.

רש"י בד"ה וכבש נמחק וכבש וצ"ל ויסוד:

בד"ה וריבוע שאינו מרובע אם כו' והכבש הוא פניו של מזבח כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה ושורפין כו' ואשם ושורפין כו' הד"א:

תוס' בד"ה שכל מזבח כו' ובסידא פליגי בה תנאי כו' נ"ב פי' היכא דנפגמה סיד המזבח ולא אבנים וכן איתא לשם בהדיא בגמ' דדוקא בסיד הוא דפליגי ע"ש:

בא"ד א"א לשבר בלא פגימה ואין כאן כו' כצ"ל:

בא"ד וכן הא דקאמר רשב"ג התם משחרב בהמ"ק ניטל טעם הפירות מסתמא בבית שני קאמר שחרב בימיו ובטל השמיר היינו לאחר בית שני כל זה נמחק:

בא"ד וכן הא דקאמר רשב"ג אח"כ במשנה משחרב בהמ"ק כו' חורבן בית שני שחרב בימיו ועוד תדע כו' כצ"ל:

בא"ד כדכתיב במלואותה נ"ב פי' שיהיו מלאין ושלמים ולא חסרים וק"ל:

בא"ד ואמר שמיר שבו בנה שלמה כו' נ"ב פי' ולא אתי שמיר דשלמה לאבני אפוד כמו שמוקי ר' נחמיה וק"ל:

דף מט:

רש"י בד"ה אתיא קדש כו' הוצאתו ושריפתו כו' נ"ב וי"מ המקשן לא פריך על הוצאה מאי משמע דלא צריך קרא אלא מסברא נוכל לומר דס"ל לתנא אף בלא קרא וק"ל:

בד"ה פוקקין כו' כצ"ל:

בד"ה שכר לשון שכרות ושמחה ונסיכה. נ"ב מה שפרש"י כך לפי שאינו נופל על המזבח לשון שביעה ושכרות וק"ל:

בד"ה הוצאת המת כו' דעבדי כן וכן מפרש כו' כצ"ל:

בד"ה דברים שדרכן כו' ויודעין היציאה משל מי והיינו כו' כצ"ל:

דף נ.

גמ' וגזירה שמא יאמרו כו' כצ"ל וכן אח"כ:
רש"י בד"ה חזקיה כו' חזי דמנסכי כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אי מייתי כו' וא"ת כו' כיון שנתמלאה שלא בזמנה איך יפסל בלינה דכלי שרת כו' כצ"ל והשאר נמחק:
בא"ד ומפסלו בלינה סוף סוף מאחר כו' ימים רבים אין בכך כלום כו' ובגדי כהונה במלוי וא"ת והלא צלוחית כו' כצ"ל:
בא"ד לפסול בלינה וביוצא כו' נ"ב פי' לשון הגמ' מקדש לפסול ותו לא מידי וק"ל:
בא"ד ובסוף פ' מזבח מקדש מפרש בקונטרס אבל מקדשין ליפסל אם יצא כו' יש לו מתירין משקרבו מתיריו אין לו מתירין כו' כצ"ל:
בד"ה חזקיה אמר כו' חזקיה אמר קדשו מ' כו' נ"ב פי' בסתמא פליגי שלא אמר לקדשו מ' מתוך פ' דבזה כ"ע מודו דקדשו וכן אי אמר לא ליקדשו מ' אלא פ' כ"ע סבירא להו דלא קדשי כן איתא לשם בגמ' ע"ש:
בא"ד וכי מהדר ליה לקומץ לדוכתיה ליקדש וליפסל כו' נ"ב פי' לכלי ראשון וק"ל:
בא"ד אבל מהך קשה שאין שיעור למים ואפ"ה אין מקדשין כו' כצ"ל ונ"ב וא"כ ראוי כל המים להתקדש מדעת וק"ל. (ועיין במהרש"א):

דף נ:

גמ' מנא אמינא דבהא פליגי כו' ומאן דפסיל סבר אין דנין כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה בשיר של קרבן כו' בשעת ניסוך המים כו' נמחק המים ונ"ב טעות הוא כי לא היה ניסוך המים אלא בחג:
בד"ה בפה הלוים כו' גדול ה' ומהולל מאד כו' כצ"ל:
בד"ה מאן דמכשר כו' כצ"ל:
בד"ה אין דנין כו' שצפהו המלך זהב כו' קולו ערב ומאן דמכשר כו' הד"א וכצ"ל:
בד"ה מיעט של חרס דע"כ מיעוטא למעוטי אתא כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה וחד תני כו' וכן בפ' משילין כצ"ל:
בד"ה ורבנן סברי כו' ורב יוסף דהכא איתותב מברייתא כו' נ"ב פי' ולמה לא איתותב ממתני' וק"ל. (עיין במהרש"א):
בא"ד מודה דשבות צריכה התירו כו' כצ"ל ונ"ב פי' שבות שיש בו צורך התירו חכמים:

בא"ד דרבנן לא גזור במקדש ובמילוי המים כו' נ"ב פי' אפי' תאמר שהוא נמי מדרבנן מ"מ לא גרע מאחר שיש לו אסמכתא מקרא:

דף נא.

גמ' בית ציפוריא מעמעום הוי כצ"ל וכן ברש"י. שם אפי' עבדים נמי אי כו' כצ"ל:
שם מ"ט דמאן דאמר עיקר שירה בכלי כו' נ"ב פי' דבהכרח תנאי פליגי כו' דלעיל דייק דכ"ע עיקר שירה בפה ור' ירמיה מוקי פלוגתא דר' יוסי בר יהודה וחכמים בשיר של שואבה אבל של קרבן דברי הכל עבודה היא אלמא דשירה בכלי ודו"ק:
רש"י בד"ה עבדי כהנים היו משנה במס' ערכין היא על אוחזי כלי שיר כו' כצ"ל:
בד"ה נימא תהוי תיובתא דרב יוסף נמי בהא כו' כצ"ל:

דף נא:

גמ' אפיק שפה ועייל שפה כי היכי דלקבל סידא כו' נ"ב נ"ל ה"פ כדי שיקבל הסיד ואח"כ רצה למישעי הסיד בדהבא ומש"ה גרסי' בריש ב"ב סבר למשעייה בדהבא ורבנן אמרי ליה שבקי פי' שלא ישעוהו בסיד ואפשר שכך היה נמי יפה יותר בא' נכנס וא' ייצא שדומה לאדותא דימא ודו"ק:
שם כנגד ע"א זקנים כל אחת ואחת כו' כצ"ל:
שם אמר ההוא גברא הוא דשער נפשיה למיתי ספינתא בי' יומי ודלי זיקא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה שעליהן הלוים עומדין בכלי שיר לשמחת כו' כצ"ל:
בד"ה עד שמגיעים כו' וכשהיו נכנסין למקדש:
כצ"ל:
בד"ה מרמירא שייש צבוע כו' צ"ל שישא שייש צבוע:
ד"ה שישא שייש לבן צ"ל ומרמרא שייש לבן:
בד"ה ככרי זהב גרסי' נ"ב לאפוקי דינרי בס"א:
תוס' בד"ה קרא גבר כו' שמקרות הגבר הולכין כו' נ"ב פי' כעלות השחר עיין בפי' כמשניות בפ"ק דיומא:
בא"ד אי מקרות הגבר ועד צפרא נ"ב פי' האיר המזרח דהיינו עליית השמש ועי' בהל' ביאת המקדש פ"ה:
בא"ד פסלה בלינה או לא נ"ב פי' אם נפסל האדם באותה נעילה לענין שצריך עוד ליטול פעם שנית בהאיר כמזרח וק"ל:
בא"ד אפי' סלקן הכיור נ"ב פי' מן הבור:

באה"ד קרות הגבר והדר משקע ליה כו' כצ"ל:
באה"ד והיה מאיר היום כו' נ"ב פי' האיר המזרח דלעיל (עיין במהרש"א):
בד"ה והיו בה כו' דתנן בפ"ק כו' כצ"ל:
באה"ד שאותה קתדרא היתה כו. נ"ב פי' אחת היתירה על ע' וק"ל:
באה"ד היתה למופלא שבב"ד נ"ב דומיא דמרע"ה התם וק"ל:

דף נב.

רש"י בד"ה שעסוקין כו' תורה כו' כאן כו' הד"א:
בד"ה של בוכיא עכביש שקורין אירני' נ"ב [שפי"ן בל"א]:
בד"ה כי הוו כו' וכן והגיעו כו' וזו לכאן כצ"ל:
תוס' בד"ה וכיון שהגיע כו' ורב כהן צדק כו' כצ"ל:
בד"ה אם ברזל הוא כו' קשה בפ' אחד כו' שבת בפ' אר"ע כו' מה סלע מתחלק כו' כצ"ל:

דף נב:

גמ' קראו הלך ולבסוף כו' ואלו הן כשדים וישמעאלים גלות ויצה"ר כו' כצ"ל ונ"ב גלות שייך אחר ישמעאלים וכן מצאתי בספרים מדויקים:
רש"י בד"ה באטב"ח כו' נ"ב באטבח אלפא ביתא הוא א"ט ב"ח ג"ז ד"ו הרי עשיריות י"ץ כ"ף ל"ע מ"ס הרי מאות ק"ת ר"ש הרי חמש מאות נשאר ה"ן שלא היה לה"א בן זוג בעשיריות ולא לנו"ן במאות לפי סדר האותיות וחברם יחד נמצא כי' ע"כ הגירסא ברש"י בספרים מדויקים וכן הביאו בפי' ע"י ופי' זה שנכתב בספרים שלנו הוא פי' הערוך ולא של רש"י והוא מונה אותיות הכפולים אחר ק"ר ש"ת ך' ם' ן' ף' ץ' פי' ואז יהיה הך' פשוטה ה' מאות ומ' סתומה ו' מאות והנו"ן פשוטה ז' מאות וממילא פ"א פשוטה ח' מאות והצ' פשוטה ט' מאות א"כ ק"ץ הוא אלף וכן ר"ף ש"ן ת"ם וק"ל. רק הך' פשוטה נשארה בלי חיבור אבל קשה לי לפי' הערוך שלא מצינו בכל אותיות שאר אלפ"א בית"א שישמשו בו אותיות כפולות אם לא באלפ"א בית"א האמיתית ועוד קשה למה ה' אחרונה של סהדה מתחלפת במקום נו"ן פשוטה מאחר ששי"ן מתחלפת בנו"ן פשוטה וק"ל ועוד קשה הך' פשוטה נשארת בלי חיבור כלל לא באותיות ממש ולא בין אותיות כפולות ודו"ק אבל לפרש"י שאינו חושב האלפ"א בית"א עם הכפולים כדרך כל אלפ"א בית"א הנאצלים א"כ לא קשה מידי וכן נ"ל עיקר:
בד"ה חרשים כו' להשתלח וכהן צדק הוא כו' צורף כו' ובבראשית רבה כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה ויבאו כו' כצ"ל:

דף נג.

גמ' אם תבא אל ביתי כו' נ"ב זהו אומר בשמו של הקב"ה וק"ל:
שם שדרינהו למחוזא דלוז כו' נ"ב נ"ל דשלמה סבר מסתמא עדיין לא הגיע השעה למיתתם דאי לאו הכי כבר קטלינהו אלא יש זמן מעט לקצם ומש"ה מצער עצמו עליהם כי תאב להם ומש"ה רצה למהר שיביאו כשדים אותם בתוך העיר ודו"ק:
שם דהוה קבדח כו' כצ"ל:
שם הואיל ואדרכתן הכי כו' קפא תהומא בעא למשטפא כו' כצ"ל:רש"י בד"ה ה"ג כו' תבא לביתי כו' ונ"ל כו' כצ"ל:
בד"ה איטלע נעשה חיגר לפי כשזוקף גופו כו' נ"ב מבואר בלשון יפה בפ' הקורא עומד (מגילה דף כ"ב:)
בד"ה הא והא גרמא ליה כו' נ"ב ופי' הראב"ד הא כדעבד דאחוי הקידה ואיטלע להא דהטיח דברים כלפי מעלה תוס' פ' כיצד סדר תעניות אלו:

דף נג:

גמ' ואנו ליה משתחוים ועינינו ליה מיחלות כו' כצ"ל:
שם מ"ט דר"י אמר קרא ותקעתם תרועה אלמא תרועה היינו תקיעה ורבנן ההוא לפשוטה כו' כצ"ל ונמחק השאר ונ"ב אף שמצאתי כך בפ' אין נערכין מ"מ נ"ל דל"ג לפי מה שפרש"י וגרס אלמא תרועה היינו תקיעה וק"ל אבל אידך קרא ג"כ דריש לפשוטה לפניה ולאתריה כי משנית לא ילפינן מידי ודו"ק:
שם ור' יהודה לפניה ולאחריה מנא ליה נפקא ליה משנית כל זה נמחק ונ"ב בס"א אינו וכן בפ' אין נערכין וכנ"ל:
שם כמאן כר' יהודה פשיטא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ממשמע שנאמר כו' היכל ה' שהיו עומדים פתח היכל ה' כעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' וגו' ולא הוה ליה כו' כצ"ל:
בד"ה ט' לתמיד כו' על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה היתה השתחויה ובכולן יהיה תרועה באמצע כו' כצ"ל:
בסוף מתני' מוגה ד"ה ושלשה לגבי מזבח כשזוקפין את הערבה כדתנן בפ' לולב וערבה לעיל וזוקפין את הערבה בצדי המזבח ותקעו והריעו ותקעו:
תוס' ד"ה ר' יהודה כו' ור' יהודה לא חשיב לה כו' נ"ב פי' מאחר שר' יהודה אמר המוסיף לא יוסיף על ט"ז וא"כ ע"כ האי ג' דלהבטיל העם חשיב ליה ר"י כאחת ואי הוו כולהו

ג' תקיעות למה חשב ליה כאחת הלא ר"י דוקא תקיעה ותרועה ותקיעה חשיב ליה כאחת ודו"ק:

דף נד.

גמ' ולאפוקי מדר' יוחנן כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה שאין תוקעין כו' ולדוכנם לא דחי כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה מ"ד כו' ולענין מילי טובא כו' נ"ב פי' הוה נפקותא אף לרבנן:

דף נד:

גמ' והא אמרת רישא דלא כר' יהודה כו' ואלא מאי שייר כו' כי הוינא בבבל הוה אמרי' הא דתניא יוה"כ כו' ולמטה במזרח ושל מוספין כו' ולמטה במערב ושל ר"ח כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה מפני שעמה כו' כצ"ל:
בד"ה דאי לר"י כו' כצ"ל:
בד"ה זימנין כו' דמתני' הס"ד:
בד"ה לא היו כו' כיוצא בו לענין כל כו' כצ"ל והד"א:
תוס' בד"ה אי משום כו' תימה וכי יעמידנה כר' יהודה כו' נ"ב וקצת נ"ל ליישב דמש"ה השיב לו התרצן ואלא מאי שייר ודו"ק:
בא"ד וכן בב"ק בסוף פ"ק ובכתובות סוף פ' אלו נערות אי משום כו' כצ"ל:
בסה"ד מאי שייר דהאי שייר וכה"ג איכא למימר בנזיר בפרק שלשה מינין:
בד"ה אלא ד' ימים כו' שיש עדיין ח' שעות ותתע"ו תלקים כו' נ"ב פי' לפי שהקביעות ד"ח תתע"ו וק"ל:

דף נה.

רש"י בד"ה ולרשע אמר וכו' למה לך לבא כו' זובח תודה יכבדנני ושם דרך אראנו וגו' כצ"ל:
בד"ה אמר רבינא כו' ואומרים השיר לאחר שקרבו כו' כצ"ל:
בד"ה שמרבה כו' ומתשע כינורות כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אתקין אמימר כו' לפיכך ראוי להנהיג שכל הארבעה כו' נ"ב ואנו נוהגים כרש"י ובהושענא רבה משנין הסדר:

דף נה:

רש"י בד"ה אמרו משמר שהיו כו' יהויריב ראשון כו' כצ"ל וכן אח"כ:
בד"ה באמורי רגלים כו' בעולות ובחזה כו' כצ"ל:

דף נו.

רש"י בד"ה קייץ כו' כל השנויין בתלמוד כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה עד כאן כו' אלא לפי דבריו בדין כו' נ"ב פי' לפי שפסקינן בריש אלו דברים דהלכה כב"ה ומש"ה צריך ליישב לפי דינא דב"ה אף שלא יהא לפי טעמו:

דף נו:

גמ' ת"ר הנכנסין חולקין בצפון כל זה נמחק:
בסוף המסכת אמר אביי אוי לרשע אוי לשכנו טוב לצדיק טוב לשכנו שנאמר אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו כן הוא בס"א:
רש"י בד"ה דל בדל כו' דל רגלים וכדגרסי' בריש כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה בוצינא טבא מקרא משל הדיוט כו' ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו נוטה לצד זו וכו' כצ"ל: